

ВІДГУК
офіційного опонента – доктора юридичних наук, професора,
завідувача кафедри державно-правових дисциплін
Навчально-наукового інституту права та соціального менеджменту
Донецького державного університету внутрішніх справ
Куракіна Олександра Миколайовича на дисертацію
ПИНДИ Назарія Тарасовича на тему «Механізм відшкодування шкоди,
заподіяної державі внаслідок ведення воєнних дій: історико-правовий
вимір», поданої на здобуття ступеня доктора філософії
за спеціальністю 081 «Право»

Сучасний стан міжнародного правопорядку характеризується глибокою кризою інституційних механізмів забезпечення відповідальності держав за акти збройної агресії. Дисертаційне дослідження Назарія Тарасовича Пинди присвячене фундаментальній та критично важливій проблемі – теоретичному обґрунтуванню та побудові дієвого механізму відшкодування шкоди, заподіяної державі внаслідок ведення воєнних дій.

Актуальність теми дисертаційного дослідження безпосередньо зумовлена вкрай складною безпековою ситуацією, що виникла внаслідок широкомасштабної збройної агресії російської федерації проти України, яка триває з 2014 року, а особливо загострилася після повномасштабного вторгнення у 2022 році. Збройний конфлікт призвів до безпрецедентних людських, соціальних та економічних втрат, завдавши значної шкоди інфраструктурі, державному та приватному майну, природному середовищу, об'єктам культурної спадщини та життєво важливим секторам економіки. У таких умовах питання юридичного обґрунтування, формування та імплементації ефективного механізму відшкодування шкоди, завданої державі у результаті воєнних дій, набуває першорядного значення як на національному, так і на міжнародному правовому рівнях.

Актуальність теми не викликає сумніву також з огляду на широкомасштабну агресію російської федерації проти України, яка виявила інституційну неспроможність існуючих репараційних моделей, що ґрунтуються на рішеннях Ради Безпеки ООН. Автор слушно зауважує, що за умов зловживання агресором правом «вето», світова спільнота потребує нової,

автономної моделі відшкодування, яка б базувалася на принципах міжнародного права, але була б незалежною від політичної волі держави-правопорушниці. Дослідження являє собою комплексний аналіз генези репараційних практик та формування авторської візії Міжнародного компенсаційного механізму (далі – МКМ) для України.

Своєчасність дисертації Назарія Тарасовича Пинди обумовлена не лише фактом триваючої агресії РФ, а й виникненням унікальної правової ситуації, в якій класичні доктринальні підходи виявилися безсилими. Автор справедливо наголошує, що наявні в міжнародному гуманітарному праві напрацювання не забезпечують єдиної та системної моделі відшкодування, здатної реагувати на виклики конфліктів XXI століття. Особливої ваги роботі додає аналіз інституціоналізації компенсацій, що відбувається в режимі реального часу, зокрема через створення Міжнародного реєстру збитків. Дослідження заповнює критичну лакуну в юридичній науці щодо формування автономного механізму відшкодування, який не залежав би від політичної волі держави-правопорушниці чи заблокованих рішень Ради Безпеки ООН.

Актуальність дослідження полягає, у тому числі, в необхідності розроблення системного й науково обґрунтованого підходу до механізму відшкодування збитків, завданих державі внаслідок воєнної агресії. Цей підхід має спиратися на синтез історичного досвіду, міжнародного права та національного законодавства України. Результати роботи є вагомими для розвитку теоретико-правових основ відповідного інституту, а також для практичного впровадження інструментів справедливого відшкодування під час повоєнної відбудови, утвердження державного суверенітету та зміцнення міжнародного правопорядку.

Наукова обґрунтованість отриманих результатів, наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації. Ознайомлення з текстом дисертаційної роботи показало, що архітектоніка дослідження є логічно несуперечливою та послідовною. Мета дослідження сформульована чітко, а завдання узгоджуються з означеною метою. Об'єкт і предмет дослідження конкретно визначені, відповідають темі й цілком укладаються в межі наукової

спеціальності 081 «Право».

Наукова обґрунтованість результатів дисертаційного дослідження Пинди Назарія Тарасовича також базується на системному поєднанні фундаментальних теоретичних засад та репрезентативної емпіричної бази. Висновки автора не є декларативними, а логічно випливають із глибокого аналізу правової природи міжнародної відповідальності держав.

Обґрунтованість роботи забезпечується такими чинниками:

- автор вдало інтегрував діалектичний, системно-структурний та спеціально-юридичні методи пізнання. Зокрема, застосування методу правового моделювання дозволило не просто описати проблему, а вибудувати життєздатну архітектуру Міжнародного компенсаційного механізму (МКМ), що складається з Реєстру, Комісії та Фонду;

- робота ґрунтується на солідному фундаменті, що нараховує 165 джерел, включаючи міжнародні конвенції, рішення Міжнародного суду ООН та ЄСПЛ, а також акти «м'якого права». Це дозволило автору простежити кумулятивний розвиток норм про репарації за останні півтора століття;

- обґрунтованість висновків щодо необхідності автономного механізму для України підтверджується детальним вивченням помилок минулого. Автор переконливо доводить, що каральний характер репарацій Версальської системи був економічно нежиттєздатним, тоді як модель UNCC (щодо Іраку та Кувейту) є хоч і успішною, але політично неможливою для імплементації через право «вето» у Раді Безпеки ООН;

- дослідження спирається на аналіз актуальної правозастосовної практики України після 2014 року та рішення Верховного Суду 2022 року щодо обмеження судового імунітету держави-агресора. Автор використовує дані щодо створення Міжнародного реєстру збитків, що підтверджує практичну спрямованість та актуальність його наукових положень;

- висновки дисертації пройшли належну перевірку в межах наукових дискусій на міжнародних та всеукраїнських конференціях. Наукові положення вже впроваджені в освітній процес Львівського державного університету внутрішніх справ, що підтверджено відповідним актом впровадження від

02.01.2026 р.

Резюмуючи, можна стверджувати, що структура дослідження є логічно несуперечливою. Запропоновані автором рекомендації щодо створення спеціального закону для відшкодування шкоди та застосування принципу контрзаходів для конфіскації активів рф є науково виправданими та належним чином аргументованими в контексті сучасного міжнародного правопорядку.

Слід також зазначити, що методологічний апарат дослідження відзначається комплексністю й багаторівневістю. Визначальним у роботі став діалектичний метод, який дозволив автору розглянути еволюцію репарацій не як статичний набір правил, а як динамічний процес – від середньовічних контрибуцій («права переможця») до сучасних компенсаційних систем відновлювального правосуддя.

Окремої уваги заслуговує поєднання історико-правового методу, за допомогою якого проведено ретроспективний аналіз Версальської та Ялтинської систем; компаративістського методу, що дозволив зіставити досвід США, Німеччини, Іраку та Югославії для виокремлення найбільш життєздатних інструментів для України; методу правового моделювання, який став інструментом для розробки авторської триланкової архітектури Міжнародного компенсаційного механізму (Реєстр – Комісія – Фонд).

Наукова новизна результатів дослідження. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якому вперше на загальнотеоретичному рівні вирішено низку важливих завдань:

- запропоновано цілісну теоретичну модель компенсаторного механізму, що інтегрує теорію міжнародної відповідальності із сучасними процедурами конфіскації активів агресора;
- обґрунтовано застосування принципу контрзаходів, як правової підстави для подолання суверенного імунітету активів держави-агресора, що є ключовим для реалізації відшкодування в умовах заблокованих міжнародних інституцій;
- сформульовано авторське визначення механізму відшкодування шкоди як «комплексного, поліструктурного правового інституту», що охоплює

нормативні, інституційні та доказові компоненти;

– удосконалено класифікацію форм шкоди, зокрема через виокремлення інфраструктурних, екологічних та культурних втрат як самостійних об'єктів державного захисту у збройних конфліктах ХХІ століття.

Структура та зміст дисертації повною мірою розкривають поставлені дослідницькі завдання. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків. Анотація відповідає змісту дослідження, повно відображає його ключові положення та результати, а також оформлена згідно з вимогами МОН України. У ній стисло викладено основні тези, категорії та поняття, запропоновані автором. Анотація подана українською та англійською мовами. У вступі обґрунтовано актуальність теми, визначено зв'язок із науковою тематикою, мету, завдання, об'єкт, предмет і методи дослідження. Також сформульовано наукову новизну, практичне значення здобутих результатів, наведено дані про їх апробацію, структуру та обсяг роботи.

У **першому розділі** здійснено глибокий аналіз методології. Особливо цінним є розкриття еволюції форм відшкодування: від класичних контрибуцій Середньовіччя до сучасних багатофакторних репарацій. Оцінюючи перший розділ роботи, варто відзначити ґрунтовність методологічного апарату. Автор не обмежився стандартним переліком методів, а глибоко розкрив потенціал діалектичного підходу для аналізу еволюції інституту репарацій. Позитивним моментом є авторська періодизація, представлена на Рисунку 1.1 (с. 27), яка дозволяє наочно простежити трансформацію механізму відшкодування від середньовічних практик розподілу здобичі до сучасних багатосторонніх компенсаційних систем. Такий підхід свідчить про високу історико-правову культуру здобувача та його здатність до системних узагальнень. Автор не просто перелічує історичні факти, а виявляє закономірності трансформації репараційних моделей, що дає змогу зрозуміти логіку формування сучасної компенсаційної архітектури.

Особливої наукової уваги заслуговує запропонована автором цілісна теоретична модель компенсаторного механізму. Здобувач вдало поєднав класичну теорію міжнародної відповідальності держав із новітніми процедурами

фіксації збитків, що дозволило вийти за межі суто описового підходу. Здобувач переконливо доводить, що сучасний механізм відшкодування шкоди еволюціонував від класичних «контрибуцій» (як права переможця) до комплексних «компенсаційних систем», що ґрунтуються на принципах відновлювального правосуддя. Це дозволяє розглядати репарації не як політичне покарання, а як інструмент стабілізації міжнародного правопорядку.

Слід також зазначити, що автор вдало застосував метод правової прогностики, який дозволив не лише аналізувати минуле, а й сформулювати перспективи розвитку українського законодавства.

У **другому розділі** автор проводить критичний аналіз уроків минулого (Версальська, Ялтинська системи). Важливою є його теза про каральний характер репарацій після Першої світової війни, який призвів до дестабілізації, що має стати застереженням для сучасних процесів. Аналізуючи підсумки Першої світової війни (параграф 2.1), автор робить важливий висновок: каральний характер репарацій без урахування платоспроможності держави веде до економічного колапсу та нової війни. Цей висновок слугує застереженням для формування сучасної світової геополітики, особливо в контексті нападу росії на Україну. Таке критичне осмислення історії дозволяє обґрунтувати необхідність створення саме компенсаційного, а не карального механізму для України.

У **третьому розділі** робота набуває вираженого прикладного характеру. Здобувач детально описує сучасний стан фіксації збитків в Україні та пропонує конкретну структуру Міжнародного компенсаційного механізму.

Найбільш вагомим здобутком третього розділу є детально розроблена архітектура Міжнародного компенсаційного механізму (параграф 3.2). Автор пропонує логічну триланкову систему, що охоплює Реєстр збитків, Комісію та Фонд. Заслуговує на окрему підтримку ідея подолання суверенного імунітету активів держави-агресора через принцип контрзаходів (с. 138). Це дозволяє вивести процес відшкодування з глухого кута, спричиненого зловживанням правом «вето» в Раді Безпеки ООН. Запропонована автором класифікація форм відповідальності включає екологічні та культурні втрати, що суттєво розширює можливості захисту інтересів України.

Запропоновані автором зміни до законодавства України є логічним підсумком проведеного дослідження та мають вагоме значення для законотворчої діяльності.

Висновки до розділів та загальні підсумки роботи є логічно обґрунтованими й повною мірою відображають її зміст. Автор продемонстрував здатність до творчого пошуку, вміння аналізувати сучасні філософсько-правові проблеми та вести наукову дискусію на належному рівні.

Дисертаційна робота повністю відповідає встановленим вимогам. Оформлення дисертації та анотації відповідає чинним стандартам для робіт такого рівня.

Дисертаційне дослідження безпосередньо пов'язане з тематикою науково-дослідних і дослідно-конструкторських робіт Львівського державного університету внутрішніх справ за напрямом «Держава і право: філософсько-правовий та теоретико-історичний виміри» (номер державної реєстрації 0125U002574).

Відсутність порушення академічної доброчесності. Дисертація є самостійним науковим дослідженням, в якому викладено власні ідеї та напрацювання автора, що забезпечило вирішення поставлених завдань. Робота містить теоретичні положення й висновки, сформульовані особисто здобувачем. Ідеї та твердження інших науковців, використані в дисертації, супроводжуються посиланнями на джерела й наведені для обґрунтування авторської позиції.

Дискусійні положення та зауваження до дисертації. Попри вагомі здобутки дисертаційного дослідження Назарія Тарасовича Пинди, доцільно зупинитися на певних тезах та висновках, які видаються недостатньо обґрунтованими або викликають сумніви. Як і будь-яка самостійна наукова праця, дисертація спонукає до фахової дискусії та містить низку положень, що потребують додаткових пояснень, уточнень чи конкретизації. Зокрема:

1. У роботі зустрічається синонімічне використання понять «репарації», «компенсації» та «відшкодування шкоди». З огляду на це, було б доцільно надати чітке авторське розмежування цих категорій саме в контексті держави як бенефіціара, оскільки в міжнародній практиці вони мають різні

процедурні підстави: репарації як форма відповідальності держави перед державою, а компенсація – як грошовий інструмент виплати конкретним суб'єктам.

2. Дисертація зосереджена на шкоді, заподіяній державі. Проте, пріоритетність виплат фізичним особам, про яку згадує автор, може створити конфлікт інтересів при розподілі обмежених ресурсів Компенсаційного Фонду.

3. Здобувач висуває інноваційну ідею використання «механізму контрзаходів» для подолання суверенного імунітету активів держави-агресора. Це сильна теоретична позиція, проте вона викликає дискусію в контексті класичного міжнародного права. Варто було б ширше розкрити питання «незворотності» таких дій. Зазвичай контрзаходи мають бути зворотними, тоді як конфіскація активів для виплати компенсацій є остаточним актом. Чи не вважає автор, що така інтерпретація контрзаходів може створити прецедент, який у майбутньому буде використаний іншими державами для легалізації експропріації активів у менш очевидних конфліктах?

4. У третьому розділі встановлено, що чинна нормативна база України є «фрагментованою». Пропозицію щодо створення спеціального закону варто доповнити аналізом того, як національні реєстри (наприклад, цифрові дані системи «Дія») будуть технічно та юридично інтегровані в Міжнародний реєстр збитків, щоб уникнути дублювання та конфлікту доказів.

5. Удосконалюючи класифікацію форм шкоди, автору доцільно було б детальніше зупинитися на методиці оцінки втраченого людського потенціалу та довгострокових екологічних втрат (екоциду). Це дозволило б Міжнародній компенсаційній комісії в майбутньому мати готові юридичні лекала для розрахунку збитків, що виходять за межі простого руйнування майна.

Підсумовуючи, можна стверджувати, що висловлені зауваження мають несуттєвий характер і не знижують загальної науково-теоретичної цінності дисертації Назарія Тарасовича Пинди а скоріше окреслюють напрямки майбутньої дискусії.

Висновок про відповідність дисертації встановленим вимогам.
Дисертація ПИНДИ Назарія Тарасовича на тему «Механізм відшкодування

шкоди, заподіяної державі внаслідок ведення воєнних дій: історико-правовий вимір» є завершеною, самостійно виконаною кваліфікованою науковою працею, що має вагоме теоретичне і прикладне значення, яка відповідає спеціальності 081 «Право» та вимогам Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, Вимогам до оформлення дисертацій, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 року № 40, а її автор – ПИНДА Назарій Тарасович заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії в галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».

Офіційний опонент:

**доктор юридичних наук, професор
завідувач кафедри державно-правових дисциплін
ННПКСМ ДонДУВС**

Олександр КУРАКІН

*Свідок засвідчує
Л.В.О. нагальника*

Вікторіє Мельник